

بسم الله الرحمن الرحيم

رویکردی نو به مداحی

اولین کتاب علمی آموزشی با نگاهی نقادانه به مداحی

نویسنده: محسن دهقانی

تابستان ۱۳۸۲

رویکردی نوبه مداحی
رویکردی: آموزش مداحی، محسن دهقانی - قم: گلستان ادب، ۱۳۸۶.
۴۱۲ ص.
نهرشتویسی بر اساس نیا (نهرشتویسی پیش از انتشار)
۱. مداحی، الف. عنوان

۲۹۷/۰۱

PIR ۲۲۷۷ / ۵۴ ر ۹

ISBN: 964-7515-98-7

شابک: ۷-۹۸-۷۵۱۵-۹۶۴

انتشارات گلستان ادب

رویکردی نوبه مداحی

- رویکردی نوبه مداحی ● نویسنده: محسن دهقانی ● ناشر: گلستان ادب ●
- توبت چاپ: اول / تابستان ۸۴ ● تعداد صفحات: ۴۱۲ ص ● چاپ: بقیع ●
- شمارگان: ۱۵۰۰ ● بها: ۲۵۰۰ تومان ●

☐ مراکز پخش:

دفتر مرکزی: قم: خیابان مصلی / ساختمان فردوسی / واحد ۱ / تلفن: ۰۹۱۲۱۵۱۷۰۰۱/۷۷۴۶۰۴۴

اصفهان: پخش سپاهان: ۰۳۱۱-۲۲۳۸۸۲۷

حق چاپ برای مولف محفوظ است

فهرست

پیشگفتار

۱۳

فصل اول: مدح و مداح

حتماً بخوانید!

۱۸

مدح و ستایش

۲۰

مداح و ستایشگر

۲۵

فرق مداح با روضه‌خوان

۲۶

اهمیت و ضرورت ذکر فضائل و معارف الهی در مجالس اهل بیت

۲۸

فصل دوم: وظایف سه‌گانه مداح

الف: از لحاظ فکری و عملی (۱۴ مورد)

۳۵

ب: از لحاظ روحی و اخلاقی

۴۲

ج: از لحاظ ظاهری

۵۷

فصل سوم: مداحی و اصول اولیه

مداحی چیست؟

۶۴

هدف مداحی

۶۵

۶۶	اهمیت و اثرات شناخت هدف مداحی
۶۷	دو سوال و یک جواب: آیا هدف وسیله را توجیه می‌کند؟
۶۸	اهمیت مداحی
۷۱	روانشناسی در مداحی
۸۰	مداحی راهی برای تخریب دین
۸۲	ملاک‌های ارزشی و برتری کیفیت مداحی (۱۳ ملاک)
۹۳	عوامل مؤثر خارجی در کیفیت جلسه مداحی
۹۷	۵۶ نکته کلی و اصولی در باب مداحی

فصل چهارم: لوازم مداحی

۱۰۸	۱. شعر
۱۱۱	تعریف شعر
۱۱۱	لوازم و میزان‌های شناخت شعر
۱۱۲	اهمیت شعر متعهد و دارای پیام
۱۱۴	انواع مضامین شعری
۱۱۶	انواع شعر فارسی
۱۱۶	بیت و مصراع
۱۱۶	بیت مصرع
۱۱۶	مطلع و مقطع
۱۱۷	تشیب، نسیب، تغزل
۱۱۷	قصیده
۱۲۰	غزل
۱۲۲	مطلع

۱۲۳	قطعه
۱۲۵	رباعی
۱۲۶	دوبیتی
۱۲۶	مثنوی
۱۲۸	مُسْنَط
۱۳۰	ترکیب‌بند و ترجیع‌بند
۱۳۲	مربع ترکیب، مخمس ترکیب، مُدس ترکیب
۱۳۵	مُستزاد
۱۳۶	رباعی مستزاد
۱۳۶	شعر نو، شعر سید
۱۳۷	۲. مرثیه
۱۳۸	۳. مصیبت و روضه خوانی
۱۴۴	۴. خواندن دعا و زیارات
۱۴۹	۵. نوحه خوانی
۱۵۰	انواع نوحه
۱۵۳	۶. مولودی خوانی
۱۵۸	۷. استفاده از ردیف‌های آواز
۱۶۰	۸. استفاده از آیات و روایات
۱۶۶	۹. استفاده از تشرفات و کرامات معتبر و حکایت‌های آموزنده
۱۶۷	۱۰. صوت زیبا
۱۶۷	تعریف صوت
۱۶۷	راه برخورداری از صوت زیبا
۱۶۹	نمودار صوت

۱۷۰	چگونگی تمرین و آماده نمودن حنجره و تارهای صوتی
۱۸۰	۱۱. استفاده از تقلید در اوائل مداحی
۱۸۱	معنای تقلید
۱۸۲	ضرورت تقلید
۱۸۲	محدوده تقلید
۱۸۳	مدت تقلید
۱۸۴	انتخاب مقلد

فصل پنجم: آموزش نموداری مداحی

۱۸۷	خط محور اول (برای مداحی تنها)
۱۹۳	خط محور دوم (مولودی خوانی)
۱۹۶	خط محور سوم (دعاخوانی)

فصل ششم: آفات و انحرافات مداحی

۲۰۲	آفات مداحی
۲۰۵	راه حفظ و درمان آفات مداحی
۲۱۱	انحرافات مداحی
۲۱۳	۱. مداحی برای مداحی
۲۱۴	۲. نوجویی و جذب افراد سبب انکار لوازم ذاتی مداحی شده است
	۳. اصالت در ابزار و روش و بالا بردن تکنیک و مهارت با بی توجهی
۲۱۵	به معنا و مفهوم
۲۱۷	۴. تبدیل جلسات عزاداری به تماشاخانه های عزاداری

۵. گرفتن اشک زیاد همراه با داد و فریاد گریه کن، ملاک برتری مداحی گشته است ۲۱۸
۶. مرسوم شدن خشونت های صوتی، عربده ها، دادهای زننده و گشونده به جای صوت ملایم و دلنشین. ۲۱۹
۷. یقه باز کردن و با لباس آستین کوتاه بودن مداح در حین خواندن ۲۲۵
۸. بالا و پایین پریدن ها و حرکت های افراطی در حین مداحی ۲۲۷
۹. تفریط در مدح پردازي و قصیده خوانی و افراط در شور گرفتن و سینه زنی ۲۲۹
۱۰. تبدیل جلسات دعا به سینه زنی و روضه خوانی ۲۳۳
۱۱. مانورهای صوتی در دعاخواندن ۲۳۵
۱۲. رواج سخنان بی پایه و مندر که بیشتر برگرفته از حال شخصی افراد می باشد ۲۳۶
۱۳. خواندن روضه های آتشین با ریزه کاریهای مصائب ۲۳۸
۱۴. صدای سگ در آوردن، قلاده به گردن انداختن و نسبت سگ به خود دادن ۲۴۲
۱۵. صدا و تکرار بیش از حد سیستم صوتی در مجالس ۲۴۷
۱۶. احساس بی نیازی مداحان از علماء ۲۴۹
۱۷. آوردن سبک های تند و زننده و آهنگ ترانه های غیر مجاز در مجالس اهل بیت - علیهم السلام - ۲۵۰
۱۸. رواج مداحان جوان استاد ندیده و کلاس نرفته ۲۵۷
۱۹. دوری از هدف مداحی و تعریف ناصحیح آن ۲۵۹
۲۰. تک بعدی شدن جلسات مداحی ۲۶۰
۲۱. انحصار جلسات شادی و مولودی خوانی به دست زنی ۲۶۲
۲۲. تقلید بی رویه در عرصه مداحی ۲۶۴

۲۶۵. خودزنی‌های نابه‌منجار و افراطی مداح و مستمع
۲۶۹. تبدیل مجالس شادی به عزاداری
۲۷۱. توجیه هر عمل اشتباهی با تمسک به دلیل جذب نمودن افراد
۲۷۲. فلسفه جذب
۲۷۳. رواج مداح سالاری
۲۷۴. حب سالاری و حب محوری در مجالس مداحی
۲۷۵. تعریف محبت
۲۷۶. محبت بدون عمل ثمره‌ای ندارد
۲۷۷. شرایط ایجاد محبت نسبت به خدا و اهلیت
۲۷۹. لوٹ شدن مداحی در مجالس فاتحه
۲۷۹. (۱) محوریت مادیات
۲۸۰. (۲) تلاش در بازار داغی به خاطر گریه انداختن صاحبان عزرا
۲۸۱. (۳) کثرت چاپلوسی و تملق‌گویی
۲۸۱. ۲۹. عیدالزهره فرصتی برای انجام هر عمل و گفتاری

فصل هفتم: گریه

۲۸۶. گریه، اشک، خون، راز، تفاوت و ارزش هر کدام از آن‌ها؟
۲۸۷. تعریف گریه، اشک، حزن و چگونگی ظهور و بروز آن
۲۹۰. کدام اشک و کدام گریه، حرکت دهنده‌تر، سالم‌تر و با ارزش‌تر می‌باشد؟
۲۹۴. انواع گریه
۲۹۵. فرق گریه با تباکی

فصل هشتم: دست زدن و احکام مربوط به آن

- دست زدن از دیدگاه عقل و علم اعتقادات ۲۹۹
- دست زدن از دیدگاه علم اخلاق اسلامی ۳۰۱
- دست زدن از دیدگاه فقه و فتوای مراجع معظم تقلید - حفظهم الله - ۳۰۶
- راه حل مجالس شادی ۳۰۸

فصل نهم: حرکتهای تازه در مداحی

- لزوم پرورش مداح و مداحی برای نوجوانان ۳۱۴
- راه سالم سازی مداحی در جامعه کنونی ۳۱۵
- طرح جامع کلاس مداحی ۳۱۶

فصل دهم: ۳۰ نکته درباره مداحی از دیدگاه مقام معظم رهبری

۱. مداحی راهی برای رفع نیاز اسلام و مسلمین ۳۲۲
۲. انحصار نکردن مداحی در مقامات معنوی و تشبیهات ذوقی ۳۲۲
۳. تعریف مداحی، حقیقت مداحی ۳۲۳
۴. تأثیر شعر و ماندگاری آن در ذهن مخاطب ۳۲۳
۵. استفاده از اشعار قوی در مداحی و نیاز مردم به اشعار نصیحت آمیز ۳۲۴
۶. مداحی مبارزه‌ای سیاسی و اقتصادی با اربابان ظلم و جور ۳۲۴
۷. تشکیل جلساتی برای رفع ایرادات شعری ۳۲۵
۸. تشکیل پایگاهی برای نظرسنجی مداحی مداحان ۳۲۵
۹. مداحی، فهماندن اشعار است و فهماندن راهی برای القاء معارف اسلامی ۳۲۶
۱۰. استفاده از معقولات در قالب هنر ۳۲۶

۱۱. محوریت تعبیرات عاشقانه موجود در دعاها برای مداحی ۳۲۷
۱۲. دوری از هر آهنگ و آوازی در مداحی ۳۲۷
۱۳. تلازم و نیاز به محبت و معنویت در مداحی ۳۲۷
۱۴. نورانی شدن مداح با عمل و محبت برای نزدیکی به اهل بیت ۳۲۸
۱۵. نزدیک کردن دل مستمعان به حقایق زندگی حضرت زهرا - علیها السلام - ۳۲۹
۱۶. ذکر احادیث در لابلای اشعار ۳۲۹
۱۷. دوری از انتقال معارف غلط ۳۳۰
۱۸. مداحی راهی برای جبران عقب ماندگی معارف اهل بیت - علیهم السلام - ۳۳۰
۱۹. نقل مصائب صحیح و دوری از نقل مصائب بی سند برای جلب توجه مستمع ۳۳۰
۲۰. مداحی عاملی برای بهانه یابی دشمن نشود ۳۳۱
۲۱. مداحی در قالب هنر راهی برای نقود بیشتر در مستمعان ۳۳۱
۲۲. خیال پردازی در اشعار ائمه باید متکی به منابع دینی صحیح باشد ۳۳۲
۲۳. خصایص و عناصر مهم در مداحی ۳۳۲
۲۴. ملاک در شعر، متفن بودن آن است نه حفظ کردن ۳۳۳
۲۵. سه کار ارزشمند در مداحی ائمه - علیهم السلام - ۳۳۳
۲۶. مدح اهل بیت مساوی با مدح خود است. ۳۳۴
۲۷. نیاز به معرفی الگوهای عملی و رفتاری ائمه - علیهم السلام - ۳۳۴
۲۸. استفاده از ارکان چهارگانه مداحی ۳۳۵
۲۹. پرهیز از تعبیرات سبک نسبت به ائمه - علیهم السلام - ۳۳۶
۳۰. حب بدون عبودیت به درد نمی خورد ۳۳۶

فصل یازدهم: مداحی از دیدگاه علماء و اندیشمندان اسلامی

حضرت امام خمینی - ره :-

۳۴۰. ۱. مداحی راهی برای حفظ اسلامی
۳۴۰. ۲. مداحی مبارزه ای علیه قدرتهای بزرگ
۳۴۱. ۳. مداحی مسأله ای سیاسی نه گریه تنها
- حضرت آیت الله مکارم شیرازی - حفظه الله :-
ایجاد انحرافات در عزاداری ها مساوی با اهانت به مقام
امام حسین می باشد
۳۴۲. علامه سید محمد حسن میرجهانی طباطبائی - ره :-
۱. وظایف ذاکرین و روضه خوانها
۳۴۳. ۲. وظایف مداحان
۳۴۵. حجت الاسلام سیداحمد خاتمی:
۱. شور باید با شعور و آگاهی دینی باشد
۳۴۶. ۲. مداح سالاری در هیأت ها آفت است
۳۴۶. حجت الاسلام فقیهی:
دست زدن در مجالس اهل بیت نوعی سنت و بدعت است
۳۴۷. حجت الاسلام سید ابوالحسن مهدوی:
سنت ها، نوگرایی؛ چالش ها و آسیب ها
۳۴۸. حجت الاسلام جواد محدثی:
آسیب های محتوایی در جلسات مذهبی
۳۴۹. استاد غلامحسین رفیعا:
نخستین وظیفه مداح، آشنایی با تبارنامه صنفی خویش است
- ۳۵۰.

حجت الاسلام سید احمد علم الهدی:

۳۵۱ آسیب شناسی و بررسی خطرات و تهدیدات درونی و بیرونی
استاد محمد جواد غفورزاده:

۳۵۲ ویژگی های شعر آیینی

فصل دوازدهم: مداحی از دیدگاه مداحان پیش کسوت

۳۶۰ حاج منصور ارضی: مداحی شکر است

۳۶۰ حاج جلیل صلاحی: تهی شدن مداحی ها از محتوا

حاج غلامرضا سازگگار:

۳۶۲ ۱. مداحی ممدوح نمایی است نه مداح نمایی

۳۶۲ کف زدن راهی برای جذب، اشتباه یا درست

۳۶۳ ۲. فراموشی قصیده خوانی و شنیدنی شدن روضه ها به جای مطالعه

۳۶۵ ۳. در مداحی سلیقه مردم یا رضایت خدا؟! کدام یک شرط است؟

۳۶۷ ۴. مدح خوانی مقدمه ای مناسب برای تحریک احساسات

حاج ماشاء الله عابدی:

۳۶۷ ۱. رواج فرهنگ خانقاهی به مجالس مذهبی

۳۶۸ ۲. ملاک های شعر قوی برای مناجات خوان

حاج اصغر زنجانی:

۳۶۹ ۱. ویژگی های یک مداح

۳۶۹ ۲. راه افزایش معرفت مداح

۳۷۰ ۳. اگر یک مداح دچار خطر شد، وظیفه ما در قبال او چیست؟

حاج احمد صالح:

۳۷۰ ۱. مداح باید بوی امام حسین دهد

۳۷۱ ۲. هدف از روضه خوانی بالا بردن جنبه معرفتی مستمع است

- ۳۷۱ ۳. محترنین عناصر مداحی
- ۳۷۲ ۴. شاگردی نمودن، اولین مرحله مداحی
- ۳۷۲ حاج سید مصطفی هاشمی دانا: امام حسین ناظر اعمال ماست
- ۳۷۳ حاج حسن ارضی: خصوصیات مداح و مداحی واقعی
- ۳۷۴ حاج سید عباس جوادى: مداحان ارتباط خود را با علماء و روحانیون زیاد کنند
- ۳۷۵ حاج محمد علی ستایشگر: مداحی باید نقد شود
- ۳۷۶ حاج سید جعفر ماه رخسار: تقوا و خلوص، حرف اول مداحی

فصل سیزدهم: استفتائات از مراجع معظم تقلید

- ۳۸۱ آیت الله فاضل لنکرانی
- ۳۸۲ آیت الله ناصر مکارم شیرازی
- ۳۸۳ آیت الله سید علی خامنه‌ای
- ۳۸۳ آیت الله محمد تقی بهجت
- ۳۸۴ آیت الله جواد تبریزی
- ۳۸۴ آیت الله حسین مظاهری
- ۳۸۴ آیت الله لطف الله صافی
- ۳۸۵ آیت الله حسین نوری همدانی
- ۳۸۶ آیت الله مکارم شیرازی
- ۳۸۷ آیت الله محمد تقی بهجت
- ۳۸۹ آیت الله محمد فاضل لنکرانی
- ۳۹۱ آیت الله سید علی خامنه‌ای

ایک ای سالک راه تو کہ غالب دردی پیشتر آئی

کہ دانش حاصل غلظت

فہم حاصل فکر

درک حاصل درد است

پیشتر آئی

پیشگفتار

ای دو جهان از قلمت یک رقم بی رقت لوح دو عالم عدم
در کف من مشعل توفیق نه ره به نهانخانه تحقیق ده
شمع زبانه سخن افروز ساز شام من از صبح سخن روز ساز

حمد، خدایی را که بهتر از او در عالم نیست و هر خوبی در این عالم از او نشأت گرفته است خدایی که بدون هیچ طاعت و عبادتی و با نبود هیچ لیاقتی، ما را مفتخر و مزین به رسولان و امامان بزرگوار خود نمود. از این رو درود بیکران و سلام‌های بیشمار خود را نثار می‌کنم بر سرور خوبان عالم، حضرت محمد بن عبدالله - صلی الله علیه و آله وسلم - که سید بشر و اشرف از هر جن و ملک می‌باشد و بر خاندان پاک و برگزیده او، حضرات معصومین - سلام الله علیهم اجمعین -، که کلامشان نور، قدومشان برکت، وجودشان نعمت و یادشان جمع نور و برکت و نعمت و حرکت به سوی الله - جل جلاله - می‌باشد، خاصه بر امام ممتحن، منجی عالم انسانیت، حضرت بقیه الله الاعظم - روحی و ارواح العالمین له الفداء - که خدایش در فرجش تعجیل کند.

سخن در باب امر شریفی است که بسی جای دقت و ظرافت را می‌طلبد و هر آن کس را که در این وادی اجازه خدمت می‌دهند، باید بعد از حمد بیکران الهی،

قدر این توفیق را در مقام فکر و عمل به جای آورده و تمام همت خود را در جهت ارتقای سطح کیفی آن مصروف دارد و عزم را جزم بر نیکو شدن و تابع شدنش از عقل و اخلاق و شرع نماید. و آن چیزی نیست مگر مداحی خاندان عصمت و طهارت - علیهم السلام - که توفیق مدحشان، مدال پرافتخار و پرثمری برای انسان‌ها می‌باشد.

اما افسوس و صد افسوس، با وجود آن همه ارزش و اعتباری که برای آن در روایات آمده، آنچنان که شایسته و بایسته است، پیرامونش به بحث و بررسی نشسته‌اند و از همین گذر اشتباهاتی در ظاهر و محتوای آن پدید آمده و یا افرادی بانیث‌ها و اغراضی گوناگون پای در این میدان گذارده و بر هدف اصلی این موضوع شریف از سر جهل و یا غفلت ضربه وارد کرده‌اند که جبران و اصلاحش همت و عزمی راسخ را می‌طلبد. خصوصاً آن دسته مداحانی که هم‌اکنون در عرصه مداحی حکم ناخدای آن را دارند.

به هر حال، در این اوراق سعی بر آن شده، تا با بیان و کلامی تازه از دیدگاه عقاید، اخلاق و شرع مقدس به ابعاد مختلف این امر عزیز پرداخته، و آثانی را که در این وادی مشغول و آن عده که در ابتدای ورود هستند، اصل و اصول آن را به خوبی شناخته، و قدر این مقام را دانسته، تا بعد از معرفتی صحیح، دارای حرکت و عملی درست و پویا گردند و به قول شاعر:

گر معرفت دهندت بفروش کیمیا را

ور کیمیا دهندت بی معرفت گدا را

ای جان برادر، چشم از نظر بر بند و راه بر بصر (یعنی نگاهی عمیقانه) بگشا، و بین مداحی امروز مداحان ما، چگونه ثمری دارد؟ آیا مداحان در اندیشه بیان اخلاقیات، اعتقادیات و نمایش فضیلت‌های اهل بیت - علیهم السلام - هستند؟ آیا

مجالس مداحی در حال حاضر، نقش الگودهی و خط دهی فکری دارد یا این که نه، فقط به فکر برگزاری جلسه‌ای با جمعیتی نامحدود، سر و صدایی وصف ناشدنی، صدای گریه‌های رعد آسا، سینه‌زنی‌هایی کوبنده، مبلغ پولی پرنقطه، ادعایی بس فریبنده، نامی بر زبان‌ها و دیوارها رانده، ایجاد صوتی اشک آورنده و سبکی دل‌برنده، چیز دیگری می‌یابی؟

ای جان برادر، لختی آرام بر کرسی قضاوت و تفکر بنشین و بگو آیا: رزوه چه تعداد مداح می‌یابی که در وهله اول، تمام هم و غمّش اصلاح نفوس و حرکت آنان رو به سوی جاذبیت الهی می‌باشد؟ اما با هزار افسوس؛ آنچه در ابتدای امر به مشاهده خواهی نشست، پی‌جویی شعر و سبکی است که مردم دم از جدید بودن و سوزنده بودن آن بزنند. و با تأسفی اندوهگین عده‌ای به خاطر لذت بردن از گریه مردم و بعضی به خاطر نام و نشانی در میان مردم و اغراض دیگر وارد این میدان شده‌اند که با کمال تأسف باید گفت: اینان با چنین فکری یکی از عوامل دین‌گریزی را ایجاد نموده و ضربه‌ای بر درخت پرثمر اسلام و قرآن می‌زنند.

با این نگاه به جرأت می‌توان فریاد زد: ای مداحان (البته نه همه مداحان) در چه فکر و خط در حال سیرید، اندکی به خود آیید و از مستی بدر آیید تا آنچه را هستید و انجام می‌دهید به نظر و بصر با فکر قدر به تماشا بنشینید، شاید از این معرکه هولناک، که ساخته دست عده‌ای بی فکر می‌باشد، هم خود و هم دیگران نجات یابید. و این زمانی جامه عمل می‌پوشد که هر مداحی با قواعد و ضوابط سالم و شرعی مداحی آشنا و آنرا همچون دُرّی بر جان خود آویزان کند تا در تمام عمر مداحیش، از خط مشخص و سالم قدمی بیرون نهد. و این جزوه تمام همتش بر همین فکر و اساس تهیه شده، تا شاید بتواند گره‌ای از کار برگشاید و راهی در پیش پا بگذارد.

امید آن دارم که روزی جامعه مداحان، همه با هم دست به دست یکدیگر، در جهت سازندگی و حرکت دادن انسانیت انسان‌ها به سوی خالق خوبی‌ها، یعنی الله - تبارک و تعالی - در حرکت باشند و تمام عزمشان را در حفظ اسلام و قرآن و دفاع از سنت رسول الله - صلی الله علیه و آله وسلم - مجزوم دارند. ان شاء الله.

در پایان لازم می‌دانم از ناشر محترم جناب آقای یزدیان و از آقایان: سید محمد حسینی، سید روح الله موسوی، محمد حسین ریاحی، امیر عزیزی، امیر مستأجران و سرکار خانم مریم حسن پور و مخصوصاً همسر بزرگوارم که زمینه مساعدی را در منزل برای نگارش این مجموعه فراهم نمودند نهایت تشکر و سپاس را دارم.

همچنین پیشاپیش، تشکرات خالصانه خود را نثار تمام کسانی می‌نمایم که نظرات خود را در قالب انتقاد یا پیشنهاد درباره این جزوه بر بنده عرضه داشته و بر کیفیت هر چه بهتر این ناچیز می‌افزایند.

محسن دهقانی

۱۳۸۴/۵/۲۶